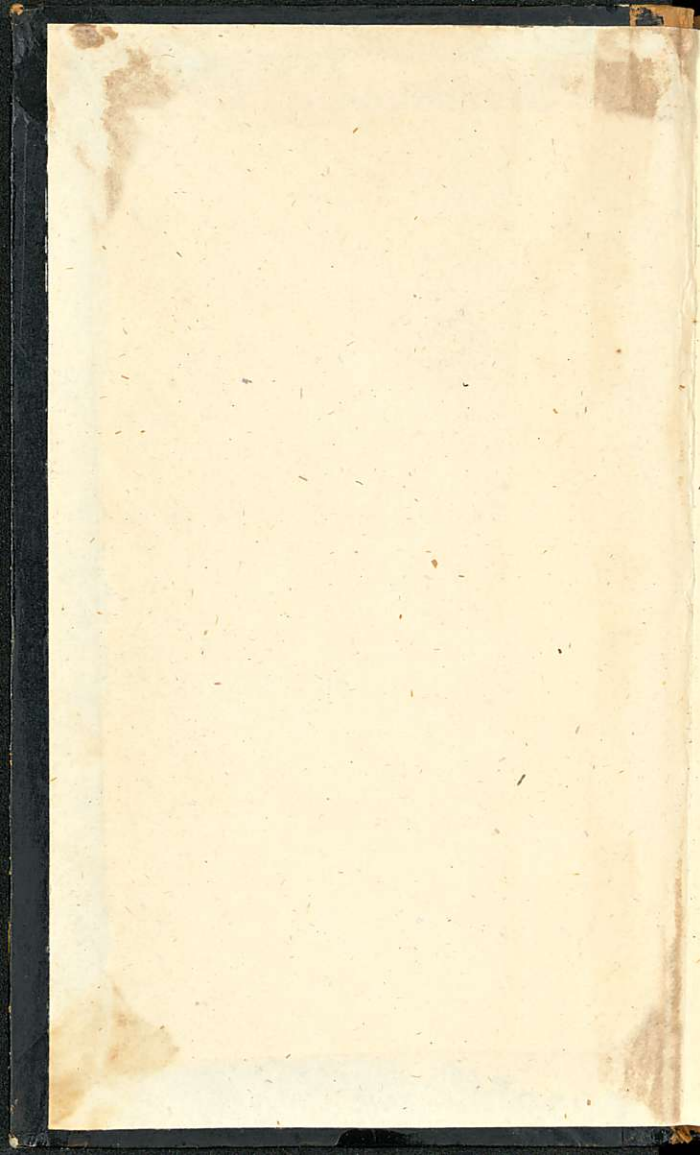
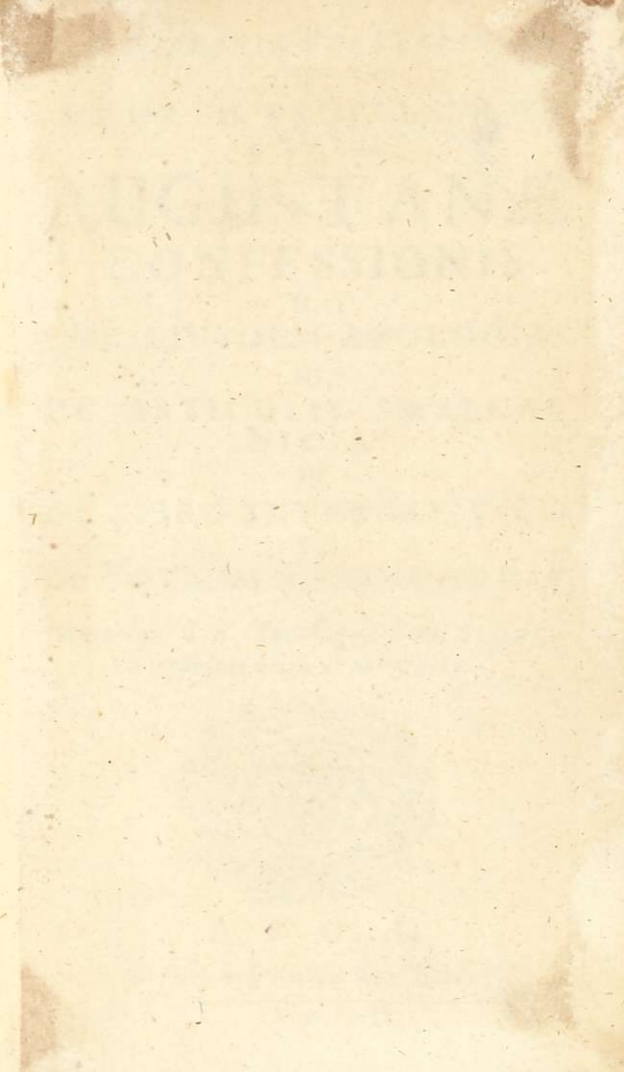

Hist.
August
enfert

Beaktainy efter Friedrick
af Gezelius.

Gezelius, Joh, G.

509. VIII. 73.

HISTORIA PERBREVIS,

I.

DE ORTU, PROGRESSU, ET
EXITU

**AUGUSTANÆ
CONFESSIONIS.**

II.

DE EJUSDEM APOLOGIA

III.

DE ARTICULIS SMALCAL-
DICIS.

IV.

DE LIBRO INTERIMISTICO.

V.

DE FORMULA CONCORDIÆ.

*Omnibus S. S. Theologiae STUDIOSIS
apprime utilis ac necessaria.*

A B O Æ,

Excusa à JOHANNÉ WINTER?

Anno 1671.

HISTORIA FERREAE

DE ORTU, PROGRESSU, ET
EXITU

AUGUSTANA
CONFESSIONIS

II
DE EJUSDEM APOLOGIA

III
DE ARTICULIS SMALCAL-
DICIS

IV
DE LIBRO INTERMISTICO

V
DE FORMULA CONCORDIAE

Orationes & Theologiae Studiosis
applicandae in necessitate

A B O E

Ex Officina Johannis Gleditsii

anno 1677

I.

De Ortu, Progressu, & Exitu

AUGUSTANÆ CON- FESSIONIS.

Um motus Rusticorum in Ger-
maniâ contra Magistratus
suos, à quibus nimis angariis
& censibus se opprimi causa-
bantur, incrementa passim sumerent,
& Turca pariter Christianorum rebus
dura minaretur, Carolus V. Imperator
Romanorum, inevitabili necessitate ad-
actus, publico diplomate Anno 1630.
Bononiâ emisso, principes & ordines
imperii *ad comitia Augusta Vindelicorum*
celebranda convocat, ut non tantùm de
auxiliis contra motus Rusticorum & Tur-
cam maturè deliberaretur, verùm etiam
ut, compositis dissensionibus in causâ
Religionis & fidei Christianæ, litigantes
in gratiam redirent. Acceperat recens
coronam imperii à Pontifice Clemente
VII. Qui omnibus nervis hoc agere vi-
debatur, ut Cæsarem à proposito abdu-
ceret,

ceret, longè optimum esse dictitans, absoluto imperio & proposito edicto hos turbarum fluctus componere, & ad vim potius ferrumque decurrere, quam licentiæ vulgi, magnatum ambitioni, & hæresiarcharum contumaciæ frenum laxare. Etsi autem his & similibus verborum lenociniis talem crudelitatem *Meretrix Babylonica* Cæsari persuadere moliretur, ille tamen pro ingenii sui nobilitate & pectoris candore, sibi fucum fieri à Papâ sentiens, ejus consilium tyrannicum non acceptavit, id tamen promisit, *se usurum remediis severioribus, si lenitate ad gremium Ecclesiæ Romanæ non posset reducere protestantes.* Interim comitia indicta suum fortiebantur progressum. Et quoniam cuivis Principi, reliquisque ordinibus injunctum, ut *Confessionem fidei* secum adferrent, Latinâ & Germanicâ lingvâ, Sereniss. *Electoꝝ Saxonie Johannes*, nomine reliquorum Theologis Wittenbergicis injunxit, ut certam & cum sacris literis per omnia congruentem, prout hæctenus in Ducatibus, ditionibus, & urbibus protestantium

tium fuerat tradita, conscriberent fidei confessionem, eamque Torgaviam mitterent. Jussu ergò & autoritate Collegii Theologici, *D. Lutherus* Synopsin doctrinæ Christianæ septendecim articulis comprehensam concinnavit, ad cujus normam & fundamenta *Philippus Melanct.* cum reliquis Theologis doctrinæ summam in justam confessionem redegit, quam dein Elector Luthero, qui ceu *currus & auriga Israëlis habebatur*, revidendam & calculo suo approbandam tradidit. Ille postquam eam gravi judicio pensitasset, & approbasset, Protestantium communi suffragio recepta, & subscriptionibus firmata est. Augustam primus omnium venit *Electoꝝ Saxonie*, cum *Johanne Friderico filio*, subsequenti- bus in comitatu reliquo, *Philippo, Johanne Islebio, Georgio Spalatino, J. Jonâ,* &c. Augustani octingentos pedites urbis tuendæ causâ conscripserant, hos Cæsar exautoravit, substitutis aliis, quos in fidem suam adegerat. Venit autem Cæsar Augustam 15 Junii, comitante inter alios *Campegio Cardinali*, à Pontifice

cum plenis mandatis misso. Cumque postridiè festum corporis Christi celebrandum esset à Papicolis, statim de concionibus nostratum intermittendis agere ceperunt. Sed hoc non erat ad palatum Principum, qui tamdiu in hac re se difficiles præbuerunt, donec Imperator, qui sine cujusquam contumelia docerent, constitueret & alterius etiam partis concionatores desistere juberet. In ipsâ autem corporis Christi festivitate cum sacro superstizioso interesse principes Protestantes nollent, Legatus Pontificiæ factionis *Campegius*, cum *Vergerio* (qui post noster factus est) & *Vincenzio Pimpinello* svadebant, ut, initio Comitiorum facto, Elector Saxonæ juberetur Cæsari ad Missam eunti gladium pro more præferre. Vel sic enim adigere eum voluerunt ad ritus pontificios suâ præsentia cohonestandos. Ille *exemplo Naamani, humeros suo regi ad idolum colendum procedenti*, accommodantis confirmatus, officii sui civilis partes subit. Vigesimo die Junii factum est initium in Comitiiis. Ibi Fridericus Palatinus,

nus nonnulla præfatus, moram Cæsaris excusat. & simul causam indicti conventus repetit. Mox negotii religiosi tractatio suscepta, & Confessio nostratum ut 25 Junii exhiberetur & legeretur, obtinent Elector & Principes Orthodoxi; Solennitati huic Christianissimæ, & lectioni articulorum solennissimæ, à *Christiano Bejero*, Electorali Cancellario sonorâ voce factæ, Legatus Pontificius interesse noluit. Interfuit tamen Augustissimus Imperator *Carolus* cum fratre suo *Ferdinando*, & omnibus Electoribus, excepto Palatino. Plurimi item aderant Episcopi, Principes & Civitatum Legati, quorum multi non sinistrè judicarunt de Doctrinâ Protestantium. Et memorabile est, quod *Cardinalis Matthæus Langius*, Episcopus Salisburgensis, ingenuè professus est, *Missæ reformationem sibi videri honestam, libertatem ciborum esse Christiano homine dignam, sed non esse tolerabile, ut miscellus Monachus omnia reformet.* Ecce hominem, contra propriæ conscientiæ dictamen agentem! Post exhibitam confessi-

onem Augustanam, Cæsar omnium ordinum legatos convocat, collaudat eos, qui *decretum Spirense* (quod Anno 1529 sancitum caverat, ne illi, qui doctrinæ genus immutarant, aliquid tentarent, antequam Cæsar adveniret, & Concilium celebraretur, neve de religionis articulis ullibi disputaretur) acceptarant, reliquos hortatur, ne à Sociis suis divortant. Interea Legatus Pontificius omnem movet lapidem, ut Confessio Protestantium traderetur Pontificiis Theologastris, inter quos primam aciem ductabant *Eccius, Faber, Wimpina, Cocbleus, Medardus, Nausea*, qui comportato scripto virulento nostram confessionem oppugnare annisi sunt. Confutatio hæc exhibetur Cæsari, qui, idolo Romano nimium indulgens, *sub pænâ proscriptionis, omnes jubebat parere Religioni Pontificiæ*. Et certè magna confusio fuisset exorta, nisi tam durum decretum Principum intercessionibus mitigassent. Saxonix Elector suo & sociorum nomine paratum se dicebat, *omnia ea dimittere, de quibus aliter coargui posset ex sacris literis, & simul*

simul confutationis Pontificiæ exemplar efflagitabat, propterea quod multa ex Protestantium Articulis illi Sophistæ secus recitarent, ut quocumque modo invidiam orthodoxis conflarent apud Status Imperii. Post deliberationem aliquam annuit Imperator, verum eâ lege, ne quid contrâ disputent, aut typis evulgent. Sed hoc non acceptant Protestantes. Brevi post *Memmingenses, Constantienses, Argentinenses, Lindavienses*, Doctrinæ suæ confessionem seorsim consignatam Cæsari exhibent. *Philippus* pro Confessione *Apologiam* comportat, de quâ postea latius dicemus, eaque Cæsari offertur, sed non accipitur. Ut tamen quoquo modo concordia operam navarent, delecti sunt primò utrinque septeni, mox ad ternos numerus coarctatus est, qui de controversiis conferrent. Partes Pontificiorum præcipuè tuebatur *Eccius*, Nostratum *Philippus*. Ut ut autem conciliationis viæ in aliis rebus non frustra tentarentur, convenire tamen haud poterant in præcipuis *de missa & de votis monasticis*, Articulis. Etsi enim

in multis etiam aliis multa Pontificii improbabant, tolerari tamen posse ad Concilium dicebant: Ideoque Sacerdotibus uxores, qui eas duxerant, concedebant. Nostrates è contra, (quod tamen *Hassiaci, Luneburgenses, & Noribergenses* improbabant) multa admodum de potestate & jurisdictione Episcoporum erant largiti, Cogitabat enim *Philippus*, si ipsis jurisdictio concederetur, fore, ut ipsi vicissim puræ Evangelicæ doctrinæ minus iniqui essent. Sed non debebat veritas cum errore confundi, totumq; negotium ad se denuò revocabat Imperator, & Protestantes cum privatim per internuncios, tum publicè ad abdicandas suas in religione opiniones sollicitabat: Cumq; eos in sententiâ perseverare, nec ullis artibus ab incepto dimoveri cerneret, *Decretum Augustanum* fieri curavit, quo omnes Pontificii ritus & omnia Dogmata stabiliebantur, imo imperabantur, ejecti Monachi recipi & in integrum restitui jubebantur, & Confessio Protestantium solide ex verbo divino confutata fuisse dicebatur. Sollicitum hoc habuit *Electorem*

Etorem Saxonem, præsertim cum minæ interspergerentur, & sollicitationes de Religionis pace frustraneæ essent: Ideoque totam rem Deo commisit, & cum sociis decessit, relictis Augustæ Consiliariis Legatis. Postquam abiissent Protestantes, agi ceptum est de *Bello Turcico*. Decretum quoque Augustanum reliquis civitatum ordinumq; Legatis, qui supererant, prælectum, quod omnes acceptarant, petentibus deliberationem *Francofurtianis, Hallensibus, Ulmensibus, Augustanis*. Paulo post in frequenti confessu confutatio *Zvinglianorum confessionis* ab *Hedione* oblata recitatur, scriptum valdè prolixum, cujus Architecti erant *Eccius & Faber*. Nec minimum odium Cæsar conceperat in *Zvinglianos*, quod Satanico furore illaqueati statuas ex Templis deturbarent, & tam impia de S. Cæna docerent. Legati respondebant, multa in hac confutatione ipsis falso affingi, ideoque exemplar unicum deposcebant. Cæsar hoc denegabat, vehementer instans, ut ad Ecclesiam Romanam se applicantes, ad bellum Turcicum

cicum contribuerent, Sed renuebant illi conferre tributum, nisi pax Religioni daretur. *Ulmenfes, Francofurtani, Augustani, Hallenfes,* decretum Augustanum recipere nolebant, Concilium liberum urgentes, Cæsar nihil æqui respondebat, sed ultimum decretum sanciri curavit, in quo omnes idolomania Pontificia Articuli sunt approbati, & illi, qui repugnarent, vitâ & bonis mulctari iussi. Hic fuit exitus *Comitiorum Augustanorum*, quorum gesta bonâ fide descripta ex autoribus fide dignis hîc velut in Synopsi, Tibi, Lector Christiane, exponuntur. *Subjiciemus jam Augustanæ Confessionis summariam delineationem.* Articuli Augustanæ Confessionis sunt vel Doctrinales, vel Ceremoniales. Doctrinales continent priores viginti & unum. Ceremoniales, qui de abusibus agunt, septem posteriores. DOCTRINALES sic habent. 1. Quod sint tres Personæ Deitatis in unâ indivisibili essentiâ. Damnantur *Manichæi, Arriani, Macedoniani, Photiniani.* 2. Infantes nasci peccato originis infectos, & ideò regeneratione indigere.

digere. Contrà *Pelagianos*. 3. Quod Je-
 sus Christus verus Deus verè assumserit
 humanam naturam, in unitate personæ,
 & pro nobis passus sit, sepultus, ad cœlos
 ascenderit, &c. 4. Justificari nos solâ fide
 propter meritum Christi, sine merito o-
 perum. 5. Fidem generari in nobis dili-
 genti auscultatione verbi divini, & Sacra-
 mentorum usurpatione. Contrà *Ana-
 baptistas*. 6. Bona opera non facienda,
 quasi eis cœlum promereri velimus, sed
 propter voluntatem & mandatum Dei.
 7. Ecclesiam sanctam dari & perpetuò
 mansuram. Notas ejus esse verbi divi-
 ni sinceram prædicationem, & Sacra-
 mentorum dispensationem. 8. In Eccle-
 sia misceri multos hypocritas. Ministe-
 rium impiorum ministrorum esse effi-
 cax, contra *Donatistas*. 9. Baptismũ ad sa-
 lutem esse necessarium, & per illum nos
 recipi in fœdus Dei. Contrà *Anabaptistas*.
 10. In Cœnâ Domini verè adesse corpus &
 sanguinem Christi. 11. Confessionem esse
 quidem retinendam, sed non auricularẽ
 eam, in qua omnia delicta enumerantur.
 12. Pœnitentiæ esse duas partes, contri-
 tionem

tionem & fidem, eamque lapsis post baptismum non esse denegandam. Contrà *Novatianos*, 13. Sacramenta non conferre ex opere operato, sed præcepta esse à Deo, ad confirmandam fidem nostram. 14. Neminem posse fungi munere Ecclesiastico, nisi ritè vocetur. 15. Ritus Ecclesiasticos, in Verbum Dei non impingentes, debere retineri, *εὐταξίας* gratiâ. Traditiones humanas esse frivolâs. 16. Civilia officia non esse indigna homine Christiano. Licere ergo Magistratum gerere, bella justa suscipere, jurare, fontes plectere, judicia exercere. 17. Consummationem seculi, infernum, vitam æternam esse certò credenda. *Chilistarum* somnia esse somnia. 18. Liberrimum arbitrium in spiritualibus esse planè nullum, in civilibus aliquid. Contrà *Pelagianos*, 19. Causam peccati esse nostram voluntatem, non Deum. 20. Non prohibere nostrates bona opera, sed quod ex operibus justificetur homo, negare. 21. Sanctos perperam invocari. CEREMONIALES sic habent: 1. Laicis utramq; speciem esse dispensandam in S. Cœnâ.

2. Con-

2. Conjugium Sacerdotibus esse concedendum. 3. Publicam Missam celebrari apud nos. 4. Confessionem auricularem esse conscientiae carnificinam. 5. Vota Monastica esse impia. 6. Traditiones de discrimine ciborum esse ineptas. 7. Quo usque se extendat potestas Ecclesiastica.

Doctrinales comprehenduntur his versiculis.

Odit Trinunus; peccatum; Christus Jesus
Justificat; Pastor; salvat opus, quid
ais?

Est Ecclesia; Mixta; lavacro pura; Synaxi,
Cum scelera agnoscit, poenitet atq; pia:
Utitur haec Sacramentis; Missisq; Ministris;
Ritus; Civiles res tenet ipsa pias;
Judicio extremo; Arbitrium; causam scelerumq;
Sola Fides prodit; Sancticolasq; simul.

Ceremoniales his sequentibus versiculis.

Utraq; fit species; Pastori Conjugiumq;
Concessum semper; publica Missa simul;
Illicita est Confessio; Discrimenq; ciborum,
Vota; Potestatis mixta opus atq; Pape.
Uti-

Usitatum distichon Ceremonialium
hoc est.

V Traq³ Conjugium, Missa, Confessio, Vota,
Discrimenq³ cibi, Juraq³ Pontificum.

Hæc est sciographica commemoratio
Articulorum Augustanæ Confessionis,
libri istius homologetici nostrarum Ec-
clesiarum, cui subscripserunt *Johannes E-*
lect. Sax. Georgius Marchio *Brandeburg.*
Ernestus Dux *Luneburg.* *Philippus* Land-
grav. *Hassia,* *Joh. Fridericus* Dux *Saxo-*
niæ, *Franciscus* Dux *Luneburg.* *Wolfgangus*
Princeps de *Anhalt,* *Senatus Norim-*
berg. *Senatus Reutlingensis.* Calvinia-
ni, Pontificii, & quicquid uspiam male-
feriatorum hominum, asseverare non
reformidant, Religionem nostram esse
dubiam & incertam, quia August. Conf.
toties sit mutata & innovata. Mutati-
onem probant ex plurimis editionibus
à prototypo discrepantibus, quam non
sine consensu *Lutheri à Philippo* occe-
ptam, *Pezelius,* *Wolsius,* *Hospinianus* ja-
ctitant. Imò *Sobnius tom.2. pag.8.* mu-
tatam Confessionem ab Autoribus, in
luce veritatis magis versatis, manasse,
ait.

ait, Ut his adversariorum sannis & *ψυδολογίας* occurratur, notanda sunt duo: 1. Mutatio ipsa. 2. Mutationis causa. I. Mutatio est vel *rerum*, vel *verborum*. Ultramque mutationem passa est August. Confes. Qui enim hoc negare volet, Solem meridie lucere negat, nam testantur id exemplaria in publico Prostantia. Posteriores demonstrat Exemplar Anno 1541, ubi admodum, & ferè ultra quartam partem, est locupletata Aug. Conf. sed pura tamen est, & dogmata nihil mutans. Priorem de industriâ *Philippus* cocepit Anno 1540. edit. Witteb. Et hanc nulla ratione approbamus, sed spuriam censemus, quia neque quoad verba, nec quoad res cum prototypo consentit. *Vide Prefat. ad Lectorem edit. repurg. Anno 1541. Vitteb. prefixam.* Hęc nostra est sententia, Exemplar Anno 1530. Carolo Imp. exhibitum esse normam reliquarum editionum, quæ cum illo in doctrinâ conveniunt, recipiendas, quæ discrepant, rejiciendas ducimus. II. Causa mutationis itidem duplex est. *Mutationis verborum causa est,*

fusior deductio & explanatio Articulorum, compendio in protoexemplari positurum, ut etiam rudes sensum perciperent, & Pontificiis præriperetur omnis ansa de obscuritate eam incusandi. *Mutationis rerum* causæ variæ nobis adfinguntur ab Antagonistis. (1) *Inconstantiam doctrinæ nostræ nullibi fixum pedem invenire, ubi consistat.* Sed splendidè nugantur Sophistæ tales quia noverunt ipsimet, nos invariata solummodò amplecti Confessionem. Variata omninò arguit incertitudinem dogmatum, invariata non item, sed potius summam constantiam. Replicat Hospinianus, *eam autore Philippo, sed conniventibus & urgentibus omnibus Lutheranis, imò ipso Lutthero, fuisse concinnatam.* At non valet τὸ αὐτὸς ἔφα. Spissum & graphicum hoc est mendacium, in gratiam Religionis Zinglio-Calvinianæ confictum. Annon Elector Saxoniae per Cancellarium suum *D. Pontanum* graviter Philippum objurgavit? Annon *Wolfgangus* Princeps ab Anhalt lubenter voluit de novo A.C. subscribere, modo invariata esset? Annon longè

longè optimi Principes *Luneburgenses* & *Senatus Noribergenses* solam Augustanam Confes. invariata[m] retinendam sanxerunt in conventu Naumburgensi A. C. 1561? Hinc *Jesuite* in *Colloq. Ratisb.* mutationi huic contradixerunt, unde *Philippus* urgente necessitate factum suum retractare, mutata & expuncta emendare coactus est. Quod verò *Lutherus* hac in parte cum *Philippo* colluserit, nunquam probabit *Hospinianus* ex Theandri istius monumentis. (2) *Confessionem* opus habuisse emendatione propter dogma *Transsubstantiationis*. Sic *Wolffius*. Nugæ aniles! Ubi enim in invariata C. A. dogma *Transsubstantiationis* vel minimo jota asserit, ostendat hoc, & herbam ei porrigemus. Nullo igitur prætextu palliare possunt adversarii cōmentum illud, cum dicunt Protestantes in eam mutationem consensisse. Namque privato unci *Philippi*, qui in negotio hoc *aliquid humani passus est*, arbitrio omnia ista confecta sunt. Vin causam? Certè ea nulla alia est, quàm *clanularius favor erga sacramentarie factio-*

nis fraterculos, in quorum gratiam talia commisit. Hinc *Calvinus Genevensis in defens. secund. cont. Westph.* disertè ait, *se nihil in controversiâ Sacramentaria dissidere à Philippo.* Quod si Calvinus jactans consensum Philippi mentitus fuisset, utique decuisset Philippum non post cataracta latere, sed publico scripto dissensum suum à Calvino testari, ne Sacramentarismus, qui sub ejus autoritate velut larvâ latebat, indies latius serperet. Vide Theodosium Fabricium in *Historiâ Sacramentariâ.* Lege præterea Augustanæ Confes. Historiam authore Chytræo, itemque Historiam August. Conf. editam à Theologis, ad eam rem delectis, contra adulterinas narrationes Ambrosii Wolffii, edition. Lips. 1585. Anno, ut & cent. 16. *Historiæ Ecclesiasticæ*, continuatore Osiandro, ubi ab anno in annum quid obtigerit, descriptum reperies.

II.

DE APOLOGIA AUGUSTANÆ CONFES-
SIONIS.

Fuerat Confessio Augustana publicè prælecta, ubi Theologi quidam ac Monachi refutationem ejusdem adornare moliti sunt, quam cum Cæs. Majestas curasset, etiam in confessu Principum prælegi, postulavit, ut illi confutationi assentirentur omnes.

Principes autem, quia audierant multos articulos improbatos esse, quos abjicere sine vulnere conscientia non poterant, rogaverunt, sibi exhiberi Exemplar confutationis, ut & videre, quid damnarent adversarii, & rationes eorum pensitare possent: Sed non potuerunt id impetrare nostri, nisi periculosissimis conditionibus, quas recipere consultum non erat. Quia ergò ex nostratibus quidam inter prælegendum capita Locorum & Argumentorum exceperant, jusserunt Principes Philippum Melanchthonem, & alios quosdam Apologiam confessio-

nis, in quâ exponerentur Cæs. Maj. causæ, quare non reciperent confutationem nostrates, quâque ea, quæ objecerant adversarii, diluerentur, parare. Hanc Cæs. Majest. utut oblata fuit, non recepit, sed postea editum est decretum quoddam, in quo gloriati sunt adversarii, se nostratium confessionem ex scripturis confutasse. Inde Philippus Apologiam hanc publici juris facere commotus fuit, eique inter excudendum suum nomen adjecit, ne quis queri possit, sine certo Autore librum editum esse. Fit autem in eodem progressus secundum Articulos Confessionis, & quidem ita, ut plerumque primò sententia adversariorum reprehensiva de istis Articulis ponatur; postea nostratium defensiva exponatur; Tandem verò objectiones Pontificiorum cum solutionibus subjiciantur.

*Quæ omnia continentur
in Piâ & unamini Consensu repeti-
tâ Confessione fidei &
Doctrina.*

III.

DE ARTICULIS SMAL-
CALDICIS.

P*ontifex Romanus*, ubi quis comitio-
rum Augustanorum exitus fuerat,
comperit, literas dat *ad Regem Polo-*
niae, & omnino se sperasse ait, fore, ut
Cæsaris præsentia Lutheranam hæresin
compesceret. Cum autem illos magis
obfirmari intelligat, se communicatâ
cum Cardinalibus re decrevisse, *ut quam-*
primum Concilium indicatur ad aliquem
Italiae locum. Ideoque se monere Regem,
ut cum res eò deducta fuerit, hunc so-
lemnem conventum vel præsentiam pro-
pria, vel per Legatos cohonestet. *De-*
cretum Augustanum per Germaniam di-
vulgabatur, cumque adversus Protestan-
tes severæ sententiæ fiscales à *Camerâ*
Spirensi, ex qua omnes Assessores reli-
gioni nostræ assentientes excludeban-
tur, dicerentur, ac multi fisco adversus
Protestantes experirentur, aliis zelum
obtendentibus, aliis injuriæ acceptæ vin-
dictam meditantibus, aliis denique in-
nocentum bona invadere cupientibus;

cum quoque Sereniff. Elector Saxo negotio eligendi Ferdinandum in Regem Romanum contradiceret, & hac ratione omnia offensionibus paterent, Protestantes, quorum jam erant 7. Principes & 24. Civitates, ad vim hostilem, si qua inferretur, propulsandam *fædus* ineunt, quod vocamus *Smalcaldicum*. Detrectatum id est à *Dano, Megapolitano, Pomerano, Lubecensibus, Luneburgensibus, Noribergensibus, Brandeburgensi, Heilbrunnensibus, Campadunensibus*. *Helvetii* non sunt recepti, *Anglus & Gallus* à Protestantibus per literas compellati aliquid pollicentur. *Cæsar* congregatos in hoc conventu urget, ut aliquid ad auxilia paranda contra Turcam conferrent. Nihil impetrat, nisi pacem & securitatem bonorum & religionis ad legitimum usque Concilium polliceatur. Recrudescibat bellum inter *Tigurinos, Bernates, & Quinquepagicos*. Cæduntur *Tigurini*, inque prælio illo etiam occubuit *Ulricus Cinglius*. Rebus ita undique turbatis, Cæfare jubente de Concordiæ rationibus actum fuit, ipseq; decreti Augustani vi-

ni vigor, ingruente bello Turcico, paulatim remisit. Et postea *Svinfurti* coram intercessoribus *Archi-episcopo Moguntino & Palatino Principe* prima pacis religiosæ fundamenta jacta sunt, ut inter Cæsarem, omnesq; imperii ordines Ecclesiasticos & seculares, pax publica sanciretur, nec quisquam alteri molestiam religionis causâ crearet, usque ad *generale, liberum, & Christianum Concilium*, cujus maturationem primo quoq; tempore promoturum se promisit *Cæsar*. Et hæc pax deinde *Noribergæ* promulgabatur, omnesque actiones forenses religionis causâ intentatæ suspendebantur. *Turca* jam infestis signis petebat *Austriam*, cumque nihil adversus castella undique munita & fortiter defensa valeret, rapinis & excursionibus omnia complet, inde opimâ prædâ onustus pedem refert. Cæsar ad *Viennam* impetum ejus opperiebatur, sed jam recessisse videns abit *Mantuam*, relicto post se vicario *Ferdinãdo fratre*. Inde accessit *Bononiam*, acturus cum Pontifice de Cõcilio. Ablegatur ergo ad *Johannem Fridericum Saxonem legatus*

utriusque tam Cæsaris, quàm Papæ, qui mentem Pontificis de Cōcilio in aliquâ Italiæ urbe celebrando, aperiant. *Electo* hoc sibi gratum fore significat, interim deliberandi spatium petit. Conveniunt Protestantes *Smalcaldie*, & Legatos ad Papam hoc responsi ferre jubent, *se omninò desiderare Concilium liberum, in mediâ Germaniâ celebrandum, ubi legitime audiantur, & quilibet ἀνδρῶν προκρίματ' & judicet.* Ad plures migrabat tum *Clemens 7.* Eique in officio surrogabatur *Paulus*, homo pessimus, astrologus, & insignis magus. Ille fucum facturum Cæsari & Principibus revocat ex Germaniâ *Vergerium*, cumque Cardinalium nonnullis re communicatâ, formulam emendationis curiæ Romanæ divulgat, quæ tamen ipsi minimè erat cordi. *Rex Gallie* turpiter sævit in Evangelicos, nullumque non crudelitatis genus in miseris illis experitur. *Vergerius* denuò in Germaniam abit, Pontificem totum in eo esse nunciens, ut Concilium celebretur, & quidem in Italiæ urbe *Mantuâ*, ubi nihil sit Pericli. Protestantes abnuebant in-

teresse Concilio, nisi celebraretur in aliquo Germaniæ loco, eoque tuto. *Rex Angliæ Henricus 8.* descivit quidem à Pontifice, sed non à religione Pontificiâ, mox *Episcopum Roffensem, & Thomam Morum* capite mulctat, quod uterque divortium ejus cum Catharinâ Caroli cognatâ improbaret, & pro primatu Pontificis decertaret. Circa hæc tempora *Anabaptistæ Monasterienses* Tragœdiam suam auspiciantur, tragicâ Catastrophe, *Pontifex Paulus 3.* postea confirmat ordinem Jesuitarum, qui promachi sunt agilimi Pontificiæ religionis. *Cæsar Neapoli* Romam reversus vehementer urget Concilium. Papa id promittit, *si nec extra Italiam celebretur, nec jura suffragiorum aliis, quàm sibi & suis secundum Pontificum decreta tribuantur.* In eam sententiam emittit formulam indictionis. Locus Concilio deligitur Mantua. Formulæ indictionis subscribunt 26 Cardinales. Conveniebant tum Theologi nostri Smalcaldiæ, deliberantes, quid in religionis negotio recipere vel concedere possent, quid non. In eum
finem

finem à D. Luthero concepti sunt viginti articuli, quorum summa hæc est: (*Plenius autem exponuntur in præd. Conf.*) (1) Unum esse Deum, & tres Personas. Filium Dei esse verè incarnatum. (2) Christum satisfacisse pro nobis. (3) Missam, purgatorium, invocationem sanctorum, non posse approbari. (4) Collegiorum & Cœnobiorum abusum esse tollendū. (5) Papam neque divino, neque jure humano esse caput Ecclesiæ. (6) Dari peccatum originis, & quomodò liberum arbitrium sit adhuc liberum. (7) Officium legis quotuplex? (8) Quidnam intersit inter veram pœnitentiam, & inter fictam Pontificiorum. (9) Evangelium consolari nos contra peccata. (10) Baptismo ex aquâ & verbo constante nos regenerari. E. & infantes esse baptizandos (11) In S. Cœna verè & realiter adesse corpus Christi. Transubstantiationem esse nullam. (12) Claves esse potestates Ecclesiæ à Christo, ad ligandum & solvendum peccata, datas. (13) Inter confitendum enumerationem peccatorum cuique esse liberam. (14) Excommunicationem

Eccle.

Ecclesiasticam non esse confundendam cum pœnis civilibus. (15) Nullum posse fungi officio ministri, nisi sit ritè vocatus. (16) Conjugium Sacerdotibus esse concedendum. (17) Eam esse veram Ecclesiam, quæ audit vocem Christi. (18) Bonis operibus neminem justificari (19) Vota monastica pugnare cum S. Scripturâ. (20) Humanas traditiones esse abolendas. Subjungitur tum tractatus de potestate & Primatu pontificis, deque Episcoporum potestate & jurisdictione. Hi sunt articuli Smalcaldici, qui futuro concilio debebant exhiberi. Sed tantum abfuit, quod Pontifex Concilio cogendo incumberet, ut illud etiam omnibus modis impediret, ne aut autoritatis suæ detrimentum, aut curiæ commodorum jacturam pateretur. Et per opportuna causa accidit Papæ odiosum Concilium prorogandi, quod Dux Mantuanus Jurisdictionem urbis suæ Pontifici cedere volebat. Eligit ergò Vicentiam, oppidum ditionis Venetæ. Sed mox insignis ille vertumus, urbis hujus solitudinem cau-

causatus, Concilii diem denuò prorogat. Interim cum in cōventu Francofurtano colloquium Theologorum de religione placidum decerneretur, ut periculum fieret, num vel hoc modo extra coactionem Concilii res componi posset, nunc tandem seriò de Concilio cogitare cepit Pontifex, veritus, ne colloquium illud suæ causæ damno esset. Vincentiam ergò denuò adjudicat Concilio. Veneti verò eam huic rei non largiuntur. Ferrariam, Bononiam, Placentiam, Tridentum Cæsari nominant. Illi Tridentum placet. Sic tandem, dissentientibus tamen Protestantibus, qui nec potestatem indicendi Concilium Papæ concedebant, nec locum probabant, Concilium Tridentinum indicitur. Quid autem in tam bello conventu præstitum, alibi edisseruimus. Et Viri, ad admirationem Theologicè solidè docti, Doctoris Martini Chemnitii examen monstrat.

Articuli Smalcaldici his continentur
versibus memorialibus:

Partibus ecce tribus capita hæc Smalcaldica constant:

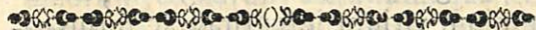
Prima

*Prima notat Trini dogmata sancta Dei:
Altera dat Christi meritum, junctum quo-
que Misse*

*Sanctorum cultum; Cœnobia, atq; Papam,
Tertia, peccatum; Legem; lapsusq; dolorem;
Christi Evangelium; fluminis adta Sacri.
Post cœnam; Claves; Confessio; Banna;
Ministri,*

*Missio; Conjugium; Grexq; pius sequitur.
Justificatio, opusque bonum; atque mona-
stica vota.*

Majorum tandem tradita dicta notant.

IV.

DE LIBRO INTERI-
MISTICO.

Durante adhuc, interrupto tamen
Concilio Tridentino, Carolus V.
Cæsar Theologos quosdam certos
ad conscribendum librum quendam,
pro conciliandis Pontificiorum cum Lu-
theranorum Doctrinæ Capitibus, *Inte-
rim* dictum, deputavit, eosque Julium
Pflugium, Episcopum Naumburgicum,
medium inter Pontificiorum & Luthe-
rano-

ranorum doctrinam, Michaellem Sidonium, acerrimum Pontificium, & Johannem Islebium Agricola, Evangelicum apud Electorem Brandeburgicum constituit. Constitit autem liber iste sequentibus titulis: (*qui hic integri apponuntur.*)

I. De Conditione Hominis ante lapsum.

Quem Articulum ita absolverunt, ut statuerint, Deum 1. creasse hominem ad sui imaginem, quæ fuerit concreata gratia & justitia originalis, seu omnium virium integritas, ac totius naturæ rectitudo. Habuisse etiam 2. hominem liberum arbitrium, tam ad bonum, quàm ad malum. Et 3. hæc omnia bona propagari potuisse, si homo in concreatâ integritate stetisset. In hoc capite nihil fuit ab Orthodoxyâ discessum.

II. De Conditione Hominis lapsi.

Hic peccatum, in pœnam subsequutum lapsum primi hominis, posuerunt, 1. non solum Privationem, seu carentiam justitiæ originalis, sed & positivam

vam qualitatem, quæ sit vitiosus concupiscentiæ habitus, perpetuò Legi Dei, Spiritui, & superioribus animi viribus & facultatibus repugnans, hocque idem naturali propagatione in posteros derivari. Influxisse 2. etiam hoc peccatum Naturæ humanæ vulnus, ut animalis homo non percipiat, quæ sunt Spiritus Dei, ex 1. Cor. 2. & Roman. 5. Concesserunt 3. etiam homini tali lapsu libertatem arbitrii, infirmam quidem & læsam, quæ sit fons & origo Virtutum moralium Ethnicorum, & harum actionum: quamvis tamen de non renato statuunt, quod sit servus peccati, Satanæ mancipium & inimicus Dei. Adhærere insuper 4. huic depravationi originali, tanquàm necessarium consequens, reatum, non solum omnis generis malorum, miseriarum & calamitatum & mortis temporalis, sed etiam damnationis æternæ.

Hic Autores Interimistici in hoc sunt redarguendi, quod (1) Corruptionem hanc *Vulnus* tantum dixerint naturæ nostræ, & quod (2) libertatem Arbitrii concesserint, quamvis infirmam & læsam,

læsam, contra Eph. 2. homines mortuos esse delictis & peccatis. Homo enim mortuus non habet liberum arbitrium, nec infirmum, nec læsam quidem ad spiritualia.

III. De Redemptione per Christum Dominum nostrum.

DOcuerunt, lapsum hominem, atque æternâ morte reum factum, ut Deus rursus liberaret, atque à morte redimeret, filium suum misisse, atque ita eundem propter filium, peccata in se suscipientem, proque illis satisfaciendem, absolvere ac sibi reconciliare, idque per non imputationem peccatorum. Fieri autem hoc omne non sine λύτρω, quamvis gratis, sed pretio, Filii sui sanguine constituto, ut nos (juxta illorum verba) è vulneribus ipsius, quod nobis miseris deesset, redemptionis pretium mutuari, & ad liberationem salutemque nostram usurpare possemus.

Quamvis hic toti Evangelici apparent, tamen latet angvis in herbâ, & quidem in verbis illis: Ut nos è vulneribus ipsius. &c. Nam quid sibi illis velint, in sequen-

sequentibus de Justificatione Capitibus cognoscimus.

IV. De Justificatione.

DOcuerunt 1. Hominem redemptione Christi & Applicatione ejusdem meriti justificari, atque ita ex injusto justum pronunciarī, Justificationem 2. hanc fieri, non condonatione. (1) tantum peccati, neque (2) solum absolute rei, sed etiam (3) melioratione, charitate infusâ, seu inhærente justitiâ, 3. Nec verò hanc justitiam esse in hac vitâ perfectam, cum caro resistat Spiritui. 4. Quemadmodum efficiatur illa justitia, ita & restaurari id, quod deficit, abundantia meriti Christi ejusdemque perfectione. Atque ita hic concurrere s. meritum Christi, justitiam inhærentem, renovationem & charitatem infusam.

In quibus thesibus magna confusio reperitur. 1. De fide enim silentium est. 2. Confunduntur remissio peccatorum & renovatio, quæ sunt diversa. 3. Inhærens justitiâ, quæ nos justificet, in sacris nulla offenditur.

V. *De Utilitate & fructibus Justificationis.*

FRUCTUM justificationis statuerunt duplicem: (1) Alterum quidem, Reconciliationem Dei: (2) Alterum, Vitæ æternæ hæreditatem.

(Nullam adhuc dum fidei mentionem fecerunt.)

VI. *De Modo, per quem homo justificationem accipit.*

MODUM Justificationis constituerunt
 1. in præveniente Gratiâ. 2. In Contritione. 3. In fide, tali tamen, quæ præter spem meritorum confidat misericordiæ Dei, ut ita hic modus nihil aliud sit juxta illos, quam ipsa inhærens Justitia, indissolubiliter constans fide, spe & charitate.

(Hic pervertunt (1) Statum Controversiæ, in Articulo de justificatione; Abutentes (2) simul Vocabulis Justificationis & Justitiæ. Quin & (3) non distinguunt inter fidem justificantem, justificationem & spem. Cum quæstio non sit, 1. An justificandi fide debeant agnoscere & detestari peccata? nec 2. An fide jam
 justi-

justificati accipiant Spiritum S, qui efficiat in illis Charitatem & Spem? Sed 3. quomodo peccator, cognoscens peccata, consequatur remissionem peccatorum, & fiat hæres Dei & Cohæres Christi?

VII. De Charitate & bonis operibus.

STatuervit de charitate; 1. Eam justificationem ingredi: ubi per charitatem simul intellexerunt bona opera, ex Charitate promanantia. Absque quâ 2. si fides sit, nihilominus tamen eam veram fidem esse. Ex hac etiam 3. manantia Bona Opera ad Salutem cujusque justificati tam necessaria esse, ut, qui ea non fecerit, continuo gratiam Dei amittat, & tanquam palmes inutilis excindatur à Christo, & in ignem projiciatur. Supra hanc verò 4. Opera etiam non mandata in præceptis Dei, nihilominus commendari à Spiritu Sancto. Et hæc vocari superaddita, seu supererogationis.

Qui omnes crassi sunt errores, Quoad 1. adversantur Paulo. B. O, prorsus excludenti ab actu justificationis. Quoad 2. Distinctionem tollunt inter fidem ju-

stificantem & historicam. Quoad 3. Consolationem omnem adimunt Conscientiis, quæ sentiunt, se non continuò bona opera facere, Rom. 7. Quoad 4. Contradicunt expressè Christo, Matth. 15. Frustrame colunt: & Paulo, Col. 2.

III. De Fiduciâ Remissionis Peccatorum

DE hac consignerunt: *ωληροφορίαν* non consistere posse, quia homines securos reddat, neque tamen prorsus etiam desperandum esse. Hucque applicaverunt Pauli illud: se quidem nullius peccati conscius, sed in hoc tamen non justificatum esse. Ita hominem non posse sine dubitatione propriæ infirmitatis, aut indispositionis credere, sibi peccata remissa esse.

Contra sensum verò Paulinum allegarunt dictum ejus ex 1. Cor. 4. Etsi enim Paulus non justificatus erat in hoc, quod nullius sceleris sibi conscius erat, tamen in hoc justificatus fuit, quod in Christum credidit. Quàm verò certus Paulus de salute suâ fuerit, patet ex Rom. 8.

IX. De Ecclesiâ.

DOCUERUNT, eam esse (1) universalem, unicam, sanctam & immaculatam, eamque definiverunt, quod sit domus Deiviventis, & corpus illud, cujus Caput Christus. (2) Extra hanc etiam nullam salutem contingere hominibus. Esse etiam (3) hanc non solum invisibilem respectu Sanctorum tantum, sed & visibilem respectu mixtorum. Pertinere verò (4) ad eandem 1. Episcopos & alios Ministros, 2. Verbum Dei, 3. Sacramenta, 4. Claves, 5. Excommunicationem, 6. Ordinationem, 7. Vocationem, 8. Jus faciendi Canones. Admixtos esse (5) Insuper in Ecclesiâ Sanctis impios, veris piis hypocritas. Alienissimos autem ab eadem esse omnes Schismaticos, hæreticos & à fide Christianâ desciscentes, tanquam membra à toto Ecclesiæ corpore abscissa.

In quo quidem Capite etsi in multis Orthodoxi videantur, tamen in hoc valde ambigui sunt, quod ad Ecclesiam pertinere dicant (1) Episcopos, sc. mitratos Pontificios, qui tamen non magis

pertinent ad Ecclesiam, quàm olim Pharisæi & Scribæ. non verò Evangelicos Superintendentes, Pastores &c. (2) Jus faciendi Canones sc. de falsis dogmatibus obtrudendis, & libertate Christianâ eripiendâ Ecclesiæ.

X. De Notis & Signis Ecclesiæ veræ.

NOtas Ecclesiæ quatuor constituerunt:
 1. Sanam Doctrinam. 2. Legitimam Sacramentorum administrationem. 3. Unitatem, id est, non solum consensum mutuum, sed & professionem. 4. *Τὸ καθόλου* universalis ut Ecclesia sit, per omnia loca & tempora diffusa, & per Apostolos eorumque Successores usque ad nunc propagata. Ad has notas si examinaremus Religionem Pontificiam, ue unicam quidem illi competere reperiemus, dum quoad 1. tota Evangelii doctrina apud illos corrupta est, & præter substantiale Baptismi nihil immutatum & immutilatum mansit, non secus ac in Judaismo Circumcisio. Quoad 2. neque & hanc istis convenire, ex mutilatione Cœnæ, & transfiguratione ejusdem in sacrificium, satis liquidò pateat. Quoad 3.

ad 3. Si de Ecclesiâ invisibili sumatur, omninò conceditur. Quod si verò de visibili accipiatur, negatur, cum etiam in hâc interdum sint Schismata. Quinimò & sic ipsis Pontificiis Unitas illa non competit, ut patet ex diffensionibus multis inter ipsos Pontificios & Scholasticos Dd. Quoad 4. Neque hanc veram notam Ecclesiæ esse, probatur, quia non incurrit in sensus, cum illa universalitas intelligenda sit de Ecclesiâ, quatenus invisibilis. Quod si verò de visibili interpretentur, falso, ad se propagatam fuisse Apostolorum Doctrinam, Pontificii vociferantur, id quod constat ex constitutione capitis Ecclesiæ Pontificis Romani, Invocatione Sanctorum, Cultu Imaginum, Mutilatione Cœnæ Dominicæ &c.

XI. De Authoritate & Potestate Ecclesiæ.

HOc in loco diversa decreverunt. Primò quidem, penes Ecclesiam esse Authoritatem discernendi Scripturas veras ab adulterinis: Scripta Apostolica genuina à supposititiis. Secundò Potestatem habere Ecclesiam interpretandi scripturas, exque illis elicere & explora-

re dogmata, duce Spiritu S. in omnem veritatem, quem adjunctum habeat. Tertiò, eandem habere traditiones, à Christo & Apostolis per manus Episcoporum ad hæc usq; tempora delatas, quas qui convellat, eum negare, eandem columnam esse & firmamentum veritatis, cujus generis esse baptismum parvulorum & *alia*. Quartò, Eiusdem etiam esse, coërcere atque excommunicare. Quintò, Potestatem item habere jura dicendi. Sextò, Judicandi & decernendi in quæstionibus dubiis, idq; per Synodum, exemplo Concilii Hierosolymitani. Actor. 15. Et Septimò, Canones constituendi, exemplo itidem Concilii ejusdem.

In quibus cunctis thesibus accurata adhibenda limitatio, & quidem 1. Incumbit Ecclesie potestas discernendi Scripturas, non verò scripta supposititia pro legitimis obtrudendi. 2. Conceditur Ecclesie interpretatio, si non circa tramites aberret, sed si (1) obscuriora loca per clariora interpretetur, & (2) veram sententiam ex contextu eliciat, & (3) fidei a-

nalo.

nalogia sit, neque (4) in Articulum fidei
 aut præceptum Dei impingat. 3. Nullas
 traditiones ostendere possunt, neque
 potuerunt, quæ à Christo & Apostolis in
 Ecclesiam invec̄tæ fuerint. Neque verò
 baptismus est traditio non scripta, sed
 Joh. 3. 1. Cor. 1. & Act. 16. firmiter fundata.
 Quæ verò *illa alia* sint, desideramus. 4.
 Conceditur Ecclesiæ veræ, non Romanæ,
 Antichristianæ. 5. Affirmatur de Contro-
 versis Jurisdictionibus Episcoporum,
 non verò de causis merè politicis. 6. Aff.
 Si Synodus secundum verbum Dei pro-
 nunciet, sin secus, minimè. 7. Falsò allega-
 tur Concilium Hierosolymitanum, cum
 (1) Scortationis prohibitio, non fuerit
 Novi Canonis Sanctio, sed præcepti di-
 vini repetitio. Dehortatio (2) de absti-
 nendo idolothytis erat primi præcepti,
 de cavendâ idololatriâ repetitio. Prohi-
 bitio item (3) esus sanguinis & carnis suf-
 focatæ fuit temporaria.

XII. De ministris Ecclesiæ.

IN hoc capite docuerunt 1 habere Ec-
 clesiam doctrinam divinitus traditam,

Sacra item & externa, piè & utiliter ad utilitatem Christianorum tractanda atq; explicanda. Munera etiam 2. Ecclesiastica, Spirituale sc. Sacerdotium respicientia, omnibus quidem Christianis esse communia. Functionem autem 3. horum munerum, ad externum & ministeriale Sacerdotium pertinentem, non omnibus, sed certis, atque iis tantum, qui ad hoc vocati atque *rite ordinati* sunt, competere.

Fucum autem faciunt non solum (1) sub verbis: *Sacra & Externa*, cum per illa intelligant, præter Sacramentorum administrationem, etiam omnes superstitionas Pontificias ceremonias, sed etiam (2) in verbis *Rite ordinati*, quibus Sacerdotes Pontificios, Evangelicæ doctrinæ conjuratos hostes, Ecclesiæ obtrudere voluerunt.

XIII. De Pontifice Summo, & Episcopis.

ECclesiam hîc i. asseruerunt unū Corpus unius (Christi) Capitis, eamque multos habere Episcopos, populum jure divino regentes. Nihilominus tamen

men 2. in remedium Schismatis unum summum Pontificem pro prærogativâ Petro concessâ, his verbis: Pasce oves meas, assignarunt. Qua tamen 3. potestate non ad destructionem, sed ad ædificationem uti debeat. Hanc autem plenitudinem potestatis sic *videri*. Christum 4. Petro ejusque Successoribus concessisse, ut reliquis Episcopis partem sollicitudinis ejus Commissæ non abstulerit.

Falsissimum verò hîc est, quod de summo Pontifice blaterant, (1) ex Luc. 22. Vos autem non sic. Ad hæc (2) Mandatum, Petro datum, continebat restitutionem ejusdem in Apostolatum, quò abnegatione suâ exciderat, Consule locum nostrum de Pontifice Romano.

XIV. De Sacramentis in Genere.

SACRAMENTA 1. numero *paucissima* à Christo instituta esse, eaque esse (1) Baptismum. (2) Confirmationem, (3) Eucharistian, (4) Pœnitentiam, (5) Extremam unctionem, (6) Ordinem, & (7) Matrimonium. Instituta autem 2. ob duas Causas finales, ut (1) non solùm sint notæ Ecclesiæ, sed etiam (2) sanctificent & con-

& conferant invisibilem Dei gratiam. Possent etiam 3. ea ab infideli Ministro administrari, docuerunt.

Contradicunt sibi Interimistæ, dum 1. Sacramenta vocant numero *paucissima*, & tamen numerant septem, cum potius numerus septenarius multitudinis sit & perfectionis. Neque 2. Definitio Interimistica convenit omnibus eorum Sacramentis, ut sanctificare, gratiam conferre, Ordini Sacerdotali & Matrimonio nunquam competit ex sese, ut seipsis.

XV. De Baptismo.

Hujus posuerunt 1. finem, ut sit lavacrum regenerationis, ad salutem & spiritualem vitam summè necessarium. 2. Effecta, ablutionem, sanctificationem, justificationem, peccatorum remissionem, Christi induitionem. 3. Materiam, Verbum & aquam. 4. Formam: Fiat in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Atque his verbis *fidem Adultorum*: Pro infantibus verò fidem eos suscipientium, & totius Ecclesiæ, verbum item fungentis ministri inniti. 5. Causam ministerialem, quæ non solum Sacerdotes

fin-

finceri, sed & Laici in casu necessitatis, & hæreticus esse possint, si tamen debitâ formâ, materiâ & intentione utantur. Deniq; 6. tollere statuerunt omnem reatum, remanere tamen concupiscentiam, quæ contra Spiritum pugnet, contra cuius concupiscentiæ omnem vim virtute Baptismi per Spiritum Sanctum ita mundemur ut resistere ei ac prævalere possimus.

Observandum hîc venit, 1. quod Interimistæ, hac in parte, ad castra Calvinianorum & Anabaptistarum abeant, dum infantes non in propriam fidem baptizent, sentientes scilicet, eosdem ante usum rationis, non habere fidem. Quando 2. Virtutem Baptismi non in solâ materiâ & formâ, sed etiam Intentione baptizantis constituunt, eo ipso baptizatos virtutis ac efficacîæ baptismi incertos reddunt. Quod & 3. dicant, nos Virtute baptismi per Spiritum Sanctum contra *omnem concupiscentiæ vim* muniri, ut resistere ei atque prævalere possimus, id contra Paulum est, nos non semper in pugná contra concupiscentiam esse superiores asserentem.

XIV. De Confirmatione.

Confirmationem esse Sacramentum dixerunt 1. Institutum, ut homo jam Regeneratus in bono confirmetur, & hanc esse 2. ab Apostolis celebratam, per impositionem manuum in Samaritanos. Habere etiam 3. Promissionem Christi, de gratiâ Spiritus Sancti, hujusque missione. Factam autem esse 4. initio quidem impositione manuum, postea autem ab Ecclesiâ ex traditione Apostolorum, per superadditum Chrisma & signum Crucis; Quâ 5. regenerati septiformem Spiritum Sanctum accipiant. Finem verò 6. ejus esse, ut baptizati infantes, jam adulti facti, professionem suam ore dicant, quamvis & parvuli ex promissione Christi non repellendi ab eâ. Non tamen 7. nisi Episcopum hoc Sacramentum administrare debere, idque ex totius Ecclesiæ Catholicæ consensu & Apostolorum praxi.

Quæ omnia de Sacramento Confirmationis exposita, Scipioni arundineo innituntur. Dum 1. Apostoli Samaritanis per impositionem manuum admin-
randa

randam Spiritus Sancti dona (quale est donum linguarum) contulerint, quod Confirmationi Pontificiæ prorsus denegatur. Promissio Christi 2. Spiritus S. missionem in Festo Pentecostes præstitam respexerit. Spiritus Sancti septiformis gratia 3. non per confirmationem, sed per baptismum concedatur. Ex Apostolorum autem 4. traditione profectam esse, prorsus inficiemur. Vide sis Locum de Sacramentis in Genere.

XVII. De Sacramento Pœnitentiæ.

Sacramentum, uti vocant, Pœnitentiæ, constare statuerunt 1. Absolutione Sacerdotis, instituto & verbo Christi in-nitente, per quod quatenus 2. Sacerdoti utriusque clavis potestas concedatur, eatenus eundem *videri* potestatem *judicandi* accipere. Tale autem iudicium non 3. aliunde hauriri posse, quam ex confessione oris, & peccatorum enumeratione. Atque ita 4. quatenus ad remissionem peccatorum Pœnitentiæ, eatenus etiam Confessionem pœnitentis, cum enumeratione peccatorum nobis commendatam *videri*. Satisfactionem simul

5. quæ etsi quoad culpam & æternam pœnam, Soli Christo tribuenda, tamen quoad in pœnitentiæ fructibus consistat, temporalem pœnam vel tollere, vel mitigare. Formam denique 6. Absolventis confitentem meritò Christi fundamentam esse debere.

At ecce fundamento admodum arenoso, vel etiam palustri superstructam Confessionem Auricularem, seu Enumerationem omnium peccatorum Interimisticam, videlicet 1. *duplici videtur*, quod facile solvimus per *Non videtur*. Neque etiam Sacerdos judicare 2. potest ex Confessione oris, de concedendâ, vel non concedendâ absolutione confitentis, cum hoc iudicium solum Deus *καθ' ἑαυτὸν* sibi reservârit. Præterea certum quidem est 3. pœnitentibus verè Deum mitigare pœnas vel tollere, exemplo Ninivitarum, sed minimè per Satisfactiones Pontificias.

XIIX. De Sacramento Eucharistia.

DE hoc Sacramento docuerunt, esse I. à Christo institutum, sub visibilibus speciebus panis & vini, verum Christi cor-

sti Corpus & Sangvinem præbentibus. Hocque spirituali cibo 2. Christo nos uniri. Formam autem 3. hujus Sacramenti consistere in Verbis illis: Hoc est corpus meum, Hic calix est N. T. in sanguine meo. Iisdemq; 4. recitatis transmutationem fieri substantiæ Panis & Vini in verum Christi Corpus & Sangvinem, quod negantem, omnipotentiam Christo denegare. Sumi autem 5. indignè ab iis, qui vel (1) aliter de eo sentiunt, ac oportet; vel (2) non verè resipiscant: juxta Augustini illud: Mutet vitam, qui vult accipere vitam, nam si non mutet vitam, ad judicium accipiet vitam. Proinde 6. neminem admitti, nisi Pœnitentiæ Sacramento repurgatum. Quem & 7. uberrimam consolationem exinde haurire.

Ubi cum multa Scripturæ Sacræ consona habeantur, tamen Pontificia Transsubstantiatio, ab Interimistis impostoribus Transmutatio insignita, admitti minimè potest, non enim Corpus Christi & Sanguis conficiuntur ex Substantiâ Panis & Vini. Vide Locum de Cœnâ.

XIX. De Sacra Uctione.

HAnc institutam esse 1. dixerunt in subsidium peculiare homini ægroto, ut vel corpori ipsius subveniri, vel anima contra ignita Satanae Tela muni-ri possit. Hanc etiam 2. exercuisse Apostolos Marc. i. 6. Eamque 3. non fuisse medicinalem, vel corporalem, sed mysticam & Sacramentalem. Fundatam 4. Jac. 5. Infirmatur quis in vobis. &c. Quam qui contemnat, quod 5. is ipsum Christum & gratiam, illâ quodammodo collatam, aspernari *videatur*. Non verò 6. in omnibus, sed in periculosissimis, & vitæ interitum minantibus infirmitatibus duntaxat adhibendam esse.

Nugantur hîc 1. Sophistæ, infringentes tempore Christi & Apostolorum ægrotos oleo inunctos, tantum, ut sanitatem corporis adipiscerentur, cum contrarium probet Marc. i. 6. quò item illud Jacobi respicit. Præterea 2. ipsa Interimistarum conscientia titubavit, id quod verbis *quodammodo & videtur* satis prodiderunt.

XX. De Sacramento Ordinis.

DE hoc docuerunt, 1. Christianos quidem omnes esse Sacerdotes spirituales, quosdam tamen saltem certos jam inde ab ortu Ecclesiæ constitutos fuisse in Verbi Ministros. Esse verò 2. institutum hoc Sacramentum ordinis à (1) Deo, cum signo (2) impositionis manuum, & (3) aliis huic Sacramento congruentibus ritibus. Quo consecrati 3. accipiant gratiam, quâ ad ministerium apti, habiles, atque idonei reddantur, ex (1) 1. Tim. 4. Noli negligere gratiam &c. (2) Joh. 20. Sicut misit &c. (3) Marc. 16. Euntes in mundum &c. (4) Matth. 28. Euntes, docete &c. (5) Luc. 22. *Hoc facite in mei commemorationem.* Hancq; Ordinationem 4. ab Episcopis in Ecclesia perpetuâ successione existentibus instituendam esse. Potestatem autem 5. ministerii esse duplicem: (1) Alteram ordinis, complectentem Ministerium Verbi, Administrationem Sacramentorum, & Ordinationem: (2) Alteram Jurisdictionis, continentem potestatem excommunicandi, poenitentes absolvendi. Ordines denique 6. esse septem:

Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum Acolutorum, Lectorum, Exorcistarum, Ostiariorum.

Notandum autem hinc sub iis verbis: *Et aliis huic &c.* subdolè vesanam unctiōē Sacerdotum latitare. 2 Sub verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, absconditam esse ceremoniam impiā, quā novo Sacerdoti tradunt calicem, & unā jactant, se dare illi potestatem sacrificandi pro vivis & mortuis, i. e. Missas celebrādi. 3. Eos tantum Pontificiis Episcopis potestatem ordinandi tribuere, à quibus tamen nullus sincerus Doctor admittatur. 4. Per ordinationem conferri ajunt aptitudinem, habilitatem, idoneitatem, parā reclamante experiētiā. 5. Distinctio Ordinis & Jurisdictionis, malè confunditur. 6. Numerus ordinum septenarius est adulterinus. Cū Acolutorum, Exorcistarum & Ostiariorum hodiè nullus sit usus in Ecclesiā.

XXI. De Sacramento Matrimonij.

Statuerunt i. Matrimonium Conjunctionem esse arctissimam unius Maris & Fœminæ. Nihilominus tamen ab hac i. insti-

instituzione tum Polygamiam Patrum, tum eorum Repudium degenerasse; illā quidem ex permisso Dei adumbratione mysterii, Ecclesiæ tam ex Synagogā, quā gentibus colligendæ: Hoc verò ex concessio Moysis ob duritiem cordis eorum. Esse autem idem hoc 3. instauratum per Christum & Apostolum, & in unius maris & unius Fœminæ conjunctionem restitutum; Ut ita duæ 3 sint Matrimonii conditiones singulares: (1) Altera, ut sit duorum tantum, non etiam tertii alicujus intervenientis: (2) Altera, vinculi conjugalis etiam *quoad divortium* indissolubilitas, atque sic divortium à Christo insinuatum saltem separationem à thoro & mensā respicere, non verò totalem dimissionem. Neq; verò 4. Matrimonium esse tantum Conjunctionem, sed & Sacramentum, quia sit adumbratio spiritualis conjunctionis & dilectionis Christi & Ecclesiæ. Finem insuper Matrimonii esse 5. non solum procreationem prolis, sed etiam, juxta Paulum, fornicationis evitacionem. Quare etiam 6. legitimus congressus eis non imputetur ad culpam, sed

& 7. Christianus vi hujus matrimonii uxorem gentilem sanctificet, & sanctos ex eâ liberos procreet. Mulier item 8. fidelis salva fiat pariendo. Unde meritò damnari 9. Manichæos, Tatianos & Encratitas, ob reprehensum conjugium. Tandē flatuerunt Matrimonia 10. liberorum, etiam absq; consēsu Parentum contracta, rata tamen habenda, animadversionem tamen horum in illos vel derogatione, vel diminutione dotis, vel aliâ viâ Magistratui decernendam incumbere.

Multa hîc bona intermiscuere malis. Quorum hæc quidem sunt: 1. Admissio adulterio divortium fieri nequire, nisi adthorum usq; & mensam, contra promulgatum Christi, Matt. 19. 2. Matrimonium Sacramentum esse, propriè sc. sic dictum namq; sic (1) aut Ethnici infideles usi fuissent Sacramento Christianorum, aut inter eos conjugium nullum fuisset. Ne dicam (2) Sacramentum propriè esse signū externum annexam habens promissionē de remissione peccatorū. 3. Matrimonia contra Parentū consensum imprudenter contracta nihilominus, non esse irrita, sed indissolubilia, cōtra quartū præceptū.

XXII. *De Sacrificio Misse.*

DE hocce quædam mira & varia positi-
turi, discursum formârunt 1. talem:
Religionem à jure Gentium introdu-
ctam, simul ceremonias secum adduxis-
se, atque in illis, ut præcipuam oblationem,
cum firmâ apud omnes omnium
seculorum gentes existimatione, soli
Deo deberi. Pro probatione autem 2. an-
tiquitatis hujus cultus adduxerunt sacri-
ficia Cainis & Abelis. Esse etiam hunc
sacrificandi ritum 3. ab ipso Deo propter
salutem hominum institutum, in suo ip-
sius filio singulare sacrificium pro totius
mundi peccatis offerente. Cujus unicæ
Oblationis Virtus 4 in omnes omnium
hominum ætates se exerat. Ut verò de
eâdem omnes participarent, Deum ab
initio mundi 5. sub lege (1) Naturæ, divi-
nâ inspiratione in animis hominum sa-
crificandi ritum excitasse, & mox datâ (2)
lege diversa sacrificia monstrasse, non in
reconciliationem eorum cum Deo, sed
in memoriam futuri sacrificii, & e-
jusdê fructus per fidem applicationem.
Quamobrem 6 nullum sive sub Natu-
D, s)   ræ

ræ, five sub Mosis Lege sacrificium per se Deo placuisse, sed quatenus hæc visibilia invisibilis Sacramenta fuerint, inq; fide oblata. Et ut ratio sacrificiorum discretè intelligeretur, unicum 7. esse Sacrificium meritorium, cujus fructum cætera credentibus applicent. Hujusmodi autem applicatoria Sacrificia 8. esse quædam omnibus legibus communia: utpote (1) cordis contriti & humiliati Spiritus. (2) Carnis afflictiones ob pietatem, (3) laborum, (4) precum, (5) Gratiarum actionis & laudis & cætera. Quædam unius cujusque legis propria, & certis hominum officiis alligata, 1. Reg. 13. 2. Par. 26. Hisce Sacrificiis nec ullam legem 9. nec ullam Religionem caruisse, cum Lex, Sacerdotium, & Sacrificium, necessario invicem se consequantur, eaque Gentes, ad morem Patrum, imitatos fuisse, ad Deum vel putatum, vel fictum placandum. His verò 10. insuper accessisse legem Mosis, Legem naturæ, non tollentem quidem, sed tamen meliorantem, oblationes externas, tum Christi Sacrificium præfigurantes, tum beneficiorum memoriam recom-

recōmendantes, externas instituendo. Ita tādē & Christum II. qui non solverit legem, vel naturalem, vel moralem, sed eam potius adimpleverit, novam à se juxta Jer. 32. introductam legem peculiari Sacrificio & Sacerdotio pariter instituisse, juxta Ebr. 5. & 7. Sacrificium autem tale 12. esse *Sacramentum Corporis & Sanguinis sui*, ut illud non solum (1) à fidelibus velut animæ salutare alimentum, fumeretur, sub verbis illis: Accipite, & Comedite; sed ut etiam (2) in memoriam passionis suæ offerretur: cujus oblationis ministerium Apostolis, velut novæ Legis Sacerdotibus, hisce verbis concediderit: Hoc facite in mei commemorationem. Atque hanc esse mundam & salutarem illam oblationem (uti vocarūt) 13. *Remunerativam*, quam distinxerunt, (1) in cruentam & passibilem, & in incruentam & impassibilem. Quarum hanc 14. hodie num fieri, non ut illa nunc demū remissionem peccatorum & salutem nobis mereatur, sed in ejusdem per fidem applicationem, mortisque Christi recordationem. Pro quâ demonstrandâ 15. ad-
duxerunt

duxerunt locum Mal. 1. Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus Exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Suffragantes huic 16. citaverunt Patres: Irenæum lib. 4. contra hæres. c. 32. Augustinum contra adversarios legis l. 1. c. 20. Ambrosium, Chrysostomum, & Athanasium. Ulterius 17. progressi sunt, & probare voluerunt Oblationem hanc ex celebratione Cœnæ primæ, ubi Christus Patri seipsum sub speciebus Panis & Vini obtulerit, testimonio etiam Davidis (1) Ps. 110. Christum appellantis Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, munire. Item (2) Patrum Cypriani l. 2. Ep. 3. Arnobii, Damasceni, & aliorum. Coronidis loco 18. Celebrationem seu ritum hujus sacrificii subjunxerunt, quæ fiant, nunc laudes Dei, nunc fideles populi preces, nunc gratiarum actiones, nunc scripturarum lectiones subinde admiscendo. Atq; sic hanc missæ doctrinam finiverunt.

Falso I. autem hæc Missæ Doctrina utitur præsupposito: Omnibus sc. gentibus naturâ, & quidē ex divino instinctu, persuasum semper fuisse, Deum placandum esse sacrificiis, cū primi nostri Parentes morem sacrificandi non humanâ opinione excogitârint, sed à Deo acceperint, aliàs Abelis sacrificium, ut electius cultus, non placuisset Deo. Matth. 15. Col. 2. contra Hebr. 11. Morem 2. quod attinet Ethnicorum sacrificandi, eundem illi à Patriarchis imitatione (non instinctu divino) didicerunt. Nihil etiam & 3. quod dicunt, sacrificium Missæ tantum in memoriam passionis Christi offerri, inque applicationem fide fructus unius illius sacrificii Christi in cruce peracti, cum tamen infra (sub titulo de Ceremoniis & usu Sacramentorum) totum Canonem Missæ approbent, non ignorantes, sacrificium Missæ in Canone appellari sacrificium propitiatorium. Conc. Trid. Sess. 6. Can. 3. Malè etiam inferunt 4. ex sacrificiis Veteris Test. quamlibet Legem debere etiam propria sua habere sacrificia, & per consequens etiam

Novum

Novum Testamentum: Idque non esse unicum illud sacrificium Christi in cruce peractum, sed duo cruentum & incruentum. Hoc ab ipso Christo Patri esse præstitum, de quo tamen omni nec apex quidem, tum in verbis Institutionis, tum in universâ scripturâ exstat. Apage etiam 5. istam abominandam divulsionem unicæ Institutionis Christi, in duas diversissimas species, alteram, alimentum animæ; alteram, Sacrificium, quia horribilis depravatio est Verborum Christi. Perperam quoque allegarunt 6. Exemplum Melchisedechi, pro sacrificio incruento, offerentis (juxta illos) Deo panem & vinum, cum Melchisedech protulerit (non obtulerit) Patriarchæ Abrahamo (non Deo) ejusque comitibus à pugna redeuntibus, fessis & lassis, panem & vinum, pro ipsis reficiendis. Gen. 14. & benedixerit. Quod autem 7. Christus Psal. 110. vocatur Sacerdos æternus, secundum ordinem Melchisedech, Ebr. 7. Elementa comparationis constituit in (1) eo, quod vocetur Rex Justitiæ, (2) Rex pacis, item quod (3) Melchisedech in Scripturâ dicatur

catur sine Patre, sine Matre & sine Genealogiâ, neque initium dierum neque finem habens, nam & Christus quâ divinitatem ἀμήτωρ, quâ humanitatē ἀπάτωρ, non habens initium dierum, non habens initium vitæ. Fucus etiam 8. Interimisticus est, virtutem passionis Christi in cruce applicari nobis per sacrificium Missæ, cùm hoc fide solâ fiat in Christum. Joh. 3. Deniq̄, 9. Quoad Patres. Eos existimamus nihil aliud intellexisse (1) per oblationem, quam Celebrationem Cœnæ, in quâ fit commemoratio oblationis Christi in cruce; vocabulo oblationis per abusum ex Veteri Testamento translato. Cæteris autem (2) opponimus (1) Institutionem Cœnæ, (2) Descriptionem & (3) Scripta Apostolorum, de quibus videatur Locus de Cœna, & Missâ in Specie.

XXIII. De Memorîâ Sanctorum, in altaris Sacrificio fieri consuetâ, & de eorum Intercessione inibi expedita, & obiter, de Sanctorum Invocatione.

Proposuerunt porrò Interimistæ Memoriam Sanctorum, quam i. fieri dixerunt in hoc Sacramento, & gratias agi Deo pro donis in ipsos collatis, quâ de re
allega-

allegarunt & patres, Dionysium Areopagitam, Cyprianum & Augustinum. Nec solum venerari eos Sanctos, sed & 2. eorum precibus & meritis in omnibus divinæ protectionis auxilio muniri, postulare. Idq; 3. eò, qui nulli dubitent Sanctos salutem nostram appetere, & malis nostris condolere, ideòq; pro necessitatibus nostris apud Patrem, per Christum interpellare. Quod confirmarunt 4. Exemplo Oniæ & Jeremiæ 2. Macc. Et Angeli, pro civitatibus Judæ interpellantis Zach. 1. Atque hac fide 5. æquè ac piorum viventium, Sanctorum preces expectere, ut pro nobis orent, quippe quod tales postulationes Deus facilè vel per Angelos, vel alià viâ ad Sanctos possit curare. Distingvendum tamen 6, esse inter Merita Christi, & Apostolorum, cum istis toti mundo reconciliatio promerita sit; hæc autē ex Dei misericordiâ & Christi gratiâ, non solum ad salutē conducāt, sed etiam nobis ad protectionem & gratiæ divinæ impetrationem profint. Sicq; 7. defuncti Abrahami merita filio suo Isaac profuisse, & Jacobum nepotes suos
nomen

nomen suum & patrum suorum invocari edocuisse Gen. 48. Quò etiam 8. retulerunt Exemplum Posteritatis Davidis, sæpè propter Davidem à Deo indulgentiam impetrantis. 1.Reg.12. 2.Reg.19. Esa. 37. Ezech. 14.

Reponimus: Quæstionem solùm hanc versari 1. hoc in cardine: (1) An Sancti in specie nostras misérias nôrint? (2) Et an sint eam ob causam invocâdi, ut pro nobis intercedant apud Deum? Et (3) An ipsorum meritis nos apud Deũ juvemur? Quoad istud, negamus, tum ex Es. 64. Tu Pater noster es &c. Tum ex omni destituto testimonio. Quoad illud, requirimus mandatum, promissionem, & exemplũ. Quoad hoc, omninò falsum pronunciamus, cum Sancti nec quicquam sibi ipsis promeruerint, ex Eph. 2. Nec quicquam 2. juvant Interimistas allata exempla & testimonia, quia quid ad ea sit respondendum, Vide in Loco de Invocatione.

XXIV. De Memoriâ Defunctorũ in Christo.

Fieri etiam in sacrificio Missæ docuerunt: 1. Memoriam defunctorum, eorumq; prius Sanctorum, postea etiam re-

liquorum Christianorum piè demortuorum. Illorum 2. quidem, ut orent ipsi pro nobis: Horum, ut oremus nos pro ipsis. Hoc autem 3. exigere ipsam communionem nostram spiritualem, etiam cum defunctis. Accedere 4. Præceptum Jac. 5. Ita ut 5. hoc non faciens magnæ crudelitatis & detestandę temeritatis incusetur; Quia sit Apostolica 6. traditio, & testimoniis 7. Patrum ubertim confirmata, ut Dionysii Areopagitæ, Chrysostomi, Damasceni, Augustini. Reliquas 7. Preces in Missâ pro Eucharistiam, sive sacramentaliter dignè, sive spiritualiter participantibus, infumi.

Pro defunctis orandum esse, ex nullo in Canonicâ 1. Scripturâ extante mandato, vel exemplo, vel promissio probabitur. Certum etiam est 2. omnem in fide discedentem iam inter beatos agere, cum Purgatorium scriptura nesciat. Omnem verò absq; fide in Christum discedentem, jam damnatum esse, atq; cum Epulone in inferno cruciari. Allegata autē 3. Dionysii Areopagitæ scripta sunt fictitia & supposititia. Neque etiam opinionem 4. Patrum

trum quorundam, ex communi errore
& ratione humanâ cōceptam, sectamur.

*XXV. De Communionē cum Sacrificio jun-
gendâ.*

DE hac docuerunt, ex more Ecclesiæ
Canonibus sancitum esse, ut durante
illius sacrificii oblatione non solum sa-
crificans ipse, sed & Diaconi & reliqui Ec-
clesiæ ministri, perceptionis corporis &
sanguinis Christi socios se præstent. Imò &
omnes Christiani, explorati prius & abso-
luti, sacram communionē frequentent.

Ab hoc sacrificio incruento, cum sit
Institutioni Cœnæ contrarium, & in Chri-
stum contumeliosum, meritò nobis ca-
vemus, ne alienorum peccatorum prin-
cipes reddamur.

XXVI. De Ceremoniis & Usu Sacramentorū.

STatuerunt hîc 1. Ceremonias veteres,
& Exorcismum sc. Abrenunciationem,
Professionem fidei, Chrisma & cetera, ad
efficaciam Sacramenti adumbrandam &
significandam pertinentia, retinenda es-
se: Nec quicquam 2. mutandum in iis vi-
deri. In civitatibus porrò 3. in singulis Ec-
clesiis ad minimum duas missas debere

celebrari; Alteram matutinam, alteram celebriorem circa octavam antemeridianam. In pagis autem singulis Dominicis & festis diebus unam. Ad hoc requiri 4. sedulas hortationes ad frequentandam Missam, certas item meditationes, & verius explicationem. Canonis pariter 5. in quo nihil sit mutandum, succinctam & dilucidam interpretationem. Ad hæc 6. Agendas veteres esse adhibendas, omisso tamen superstitioso; Altaria tamẽ, vestes Sacerdotum, vasa Ecclesiæ, vexilla, item cruces, candelas, imagines, retinendas esse in Ecclesiâ, sed ut monumenta, non cultus latriæ. Observationem 7. horarum Canonicarum & Psalmodiæ sedulo esse attendendam. Quoad de Sanctis 8. adjecta, ubi modum excedant, corrigenda videri. Nec abrogandas esse 9. vigiliis & exequias mortuorum. Nec non Festos 10. dies præcipuos, & inter hos etiam Corporis Christi, sanctorum Apostolorum, & cujuscunque Ecclesiæ Patronorum, retinendas, ut in iisdem Deus in Sanctis honoretur, nos eos imitemur, & eorum meritis & orationibus adjuvemur, Observandum etiam esse

esse 11. Diem rogationum ante Ascensionem Christi, Litaniam in die S. Mariæ, & alias processiones, & certis festis debitas solennitates. Aquam quoque Baptismalem in Vigiliâ Paschæ & Pentecostes esse præparandam solenni benedictione. Attendendâ 12. esse abstinentiâ carnum, feriâ sextâ & Sabbatho, eamq; ad domandâ carnem, & magis idoneos ad cultum divinum reddendum, non verò ad superstitionem. Quò etiam Jejunia spectent, quæ conditionaliter tamen servâda. Minimè verò improbandâ esse 13. benedictionem earum rerum, quæ exorcismis & orationibus ad usum hominum fiat. Tamen operationes istas non rebus ipsis, sed divinæ virtuti esse tribuendas, neq; ad superstitionem & incantationem transferendas. Cæterum super conjugatos jam Ecclesiæ ministros 14. generalem conciliî sententiam expectandâ esse, etsi melius esset in statu Cœlibatus vivere. Similiter esse sentiendum 15. de usu Eucharistiæ sub utraq; specie. Interim tamē sub unâ specie utentes cæteros reprehendere non debere, nec se invicem perturbare. Et

quamvis 16. Sacramentū Eucharistiæ sub utraq; specie institutū sit, non tamen sentiendum esse, Christum in carne dividi, sed sub singulis speciebus, integrum contineri. 17. Propter veram etiam præsentiam Corporis & Sangvinis Christi in Cœnâ, Christum meritò adorari debere. Sacramentum tandē 18. Eucharistiæ semel consecratum, semper Sacramentum corporis & sangvinis Christi manere, etiam si diutius affervetur, donec sumatur. Atque sic tandem adducta 19. necessitate disciplinæ Cleri & Populi, ad tollenda ex Ecclesiâ scandala, adhortatione etiam coronidis loco additâ, de facili reformationis à Cæsare procurandæ susceptione, ultimâ manum huic suo interimistico libro ad-diderunt.

Multæ hîc & variæ occurrunt superstitiones, proinde operæ pretium est, ad singulas theses unum atq; alterum reponere. Quoad 1. quidem, retinemus nos institutionem baptismi à Christo acceptam, simulq; ut ceremoniam bonam & utilem, abrenunciationem & fidei promissionem, cætera autem ut non neces-

ces-

cessaria & superstitiosa judicamus. Quoad 2. Rejectâ missâ etiam ejusdem ceremonias meritò rejicimus. Quoad 3. crebram missæ celebrationem crebriorem inferre Dei offensionem. Quoad 4. Explicationem istam meris imposturis esse farcitam. Quoad 5. istâ nihil mutatione totam Missæ Pontificiæ abominationem approbari. Quoad 6. Agendis veteribus ingentem acervum superstitionum, & falsorum cultuū Ecclesię obtrudi. Quoad 7. in Psalmodiâ illâ multa idololatrica contineri, quod satis patet ex Missali libro, sub Hugone, Episcopo Constantiensi edito. Quoad 8. ad speciem eis descendendum fuisset, nec excessus per 70 *videri* saltem carpendus. Quoad 9. Eas propter inclusum Missæ sacrificium meritò explodi. Quoad 10. concedi quidem pro libertate Christianâ celebrationem Festorum, sed non in honorem Sanctorū, vel ad Idololatriam. Quoad 11. omnia illa idololatriam & superstitionem includere, & propterea meritò non attendi. Quoad 12. Destitui omni divino Mandato, & cum libertate Christianâ pugnare.

Quoad 13. pariter desiderari Mandatum & Exemplum, mundis item omnia esse munda. Vana itaq; esse, & effectus eorum nullâ experientiâ cōprobatos. Quoad 14. satis illucescere, eò Interimistas calculū addere concilio, forsan decreturo, Ministrorum matrimonia dirimenda esse, contra 1. Tim. 4. Quoad 15. & 16. Christum Cœnam unam (non duas diversas) sub utraq; (non unâ) specie instituisse, cui obtemperandum, 1. Cor. II. & ideò non ad Concilii decisionem hîc fugiendū. Quæ- rere præterea oportuisse Adversarios: An Christi institutio (sub utraq; specie) ser- vanda sit, nec ne? Non, an Corpus & San- gvis Christi in S. Cœna sint divisâ, aut con- juncta? Quoad 17. Panem & Vinum extra legitimum usum non esse Sacramentū. Si itaq; (1) ante sumptionem adoraretur, tunc Panis & Vinum adoratur, & non Christus. Apostoli (2) non leguntur ado- rasse, sed edisse & bibisse. Proinde (3) quidem adoramus in Spiritu & veritate Joh. 4. Non verò in Pane & Vino. Id quod & pariter de 18. asserimus. 19. Quæ pro conclusione addunt, illa cum
micâ

micâ falis sunt approbanda, absolutè enim, vel pro intentione sangifugarum detorta, nil nisi abominanda spirant & redolent.

DE FORMULA CONCORDIÆ.

Tempore publicati Interimistici Libri Wittebergenfes & Lipsenfes Theologi plus concefferant Papiftis, quàm oportebat. Imò Philippus Melanchthon, defuncto Luthe- ro, inafferendâ carnis Chrifti Majeftate non timidifculus folùm apparebat, fed etiam manifefte cum Sacramentariis colludebat. Sectatores ejus, Crypto-Calviniani in Aca- demiâ Lipfenfi & Wittebergenfi, ut fufpe- cta redderetur Lutheri doctrina, Brentium & Illyricum de nescio quibus monftrofis dog- matibus inculfabant, ac fi vinum & panem effentialiter efle fangvinem & corpus Chrifti, & hæc ipfa ore corporaliter accipi, & idioma omniprefentia τῆς λόγῃ proprium, humanæ naturæ, tanquam in omnia loca extenfæ, ac- cidens factum efle docerent. His calumniis Wittebergenfium traducebantur. Ortho- doxi, ideoque Principes Evangelici Auguftum Electorem monent, ut in doctrinam fuorum

Theologorum inquireret. Wittebergenses tamen & Lipsenses ita responderunt, ut dum Lutheri doctrinam se unice amplecti simularent, fucum Electori facerent, & cum alia se indigna committerent, tum duos Theologiæ Studiosos, Conr. Schlüsselburgium, & Alb. Schirmerum, Orthodoxiam Lutheranam publicè asserentes, carceri primum traderent, deinde Wittebergâ excluderent. Præterea cum de necessitate bonorum operum ad salutem, deque *ουβεργία* voluntatis in conversione hominis, & de adiaphoris monstrosas forent opinioniones, ex libro Interimistico haustas, & colloquium Altenburgense, ad diffidia istiusmodi amolienda adornatum, singulari astutiâ abrumperetur, Jacobus Andrea, autoritate Julii Brunsvicensis, & Wilhelmi Landgravii, ut negotium totum, si posset, amico colloquio componeret, Augusto commendabatur. Sed tergiversationibus & versutiâ Wittebergensium, generalitate quâdam fallaci utentium, ludificabatur. Unde illi audaciores facti, jam non amplius per ambages in Cinglianorum castra commeabant, sed publico scripto sinceros Doctores aggrediuntur, D. Cracovii & nonnullorum aulicorum favore subnixi. Prodiit ergò scriptum fanaticum sub titulo Grundfest/ Stereomatis, cui Orthodoxi opponunt repetitam Confessionem, in quâ Stereomatis varia sophismata jugu-

jugulant. Sed illi, ad deterius prolapsi, ediderunt Catechismum Wittebergensem, ut hoc ipso Catechismum D. Lutheri exautorarent. Verùm irrito conatu, opponentibus se nimirum Wigando, Hefshusio, Selneccero, Kirehnero, Cœlestino. Adversarii denuò emittunt Apologiam primò, in quo protestantur, nihil extare in Catechesi, quod non in scriptis Philippi contineatur. Mox scriptum Germanicum subjiciunt, sed sine nomine, cui titulus: Christianæ quæstiones de sessione ad dextram Dei, & S. Cœnâ. In eo disertè profitebantur, Christum post ascensionem suam non esse amplius in terris, nec humanitati ejus esse communicatam omnipotentiam. Opponit alias quæstiones Selneccerus. Tandem Elector, conventu Dresdensi Theologis suis indicto, jussit, ut suam de Cœnâ Domini ederent confessionem. Sed & nunc pro confessione edebatur Cothurnus, perque cuniculos rectè etiam sentientes ad subscriptionem pertrahebantur. Emitteritur etiam à Theologis Wittebergensibus Exegetis controversiæ de Cœnâ, typis Vogelianis, (qui post ab Electore Lipsiâ exactus est) dogmata Calviniana apertè inculcans. Refutarunt eam Wigandus & Hefshusius. Indixit igitur Augustus Elector alium conventum Torgensem, & articulis affirmativis simul & negativis propositis, omnes Categoricè ad omnes

mnes responderi jussit. Articuli illi Torgenses etiam si ab initio etiam oculatissimis satis probi viderentur, latuit tamen nonnullibi aliquid præstigiarum Calvinianarum. Subscripserunt autem dictis articulis omnes, ipsi etiam Pseudo-Lutherani: Wittebergenses tamen recusabant. Ideoque non tam propter Calvinianismum, quam clanculariam Calvinismi incrustationem & perfidiam Lipsiensi custodię mancipantur. Subscribunt ergo & ipsi, manu quidem, sed corde longè alia tegentes. Dimissi tandem sunt Widebramus, Cruciger, Pezelius, Mullerus surrogatis Doctoribus orthodoxis. Caspar Peucerus, D. Cracovius, & Stoesselius, carceri inclusi sunt. Wolff. Crellius & Joh. Hermannus proscribebantur. Alii suâ sponte discedebant, & sic insignis mutatio in Academiâ Leucoreâ contigit. D. Cracovius sibi ipsi vitam cultro abrumpit in carcere. Stoesselius in desperatione vitam finit. Fryhubius Calvinista D. & Professor Lipsensis subscriptionem suam revocabat, sed Torgam æcerisus, & à Selneccero heterodoxias convictus, damnat errores. Remittitur ergo ad suam professionem, sed rediens ad vomitum, territorio Electoris exigitur. Et nunc tandem de Concordië ineundę opere saluberrima consilia tractare cepit Elector, & novum conventum Liechtenbergę instituit, ut de mediis consultaretur, quibus Calvinianorum sophis-
 ma

ma præcluderetur, & unanimis consensio inter Orthodoxos stabiliretur. Consuluerunt Theologi, sanctâ privatarum injuriarum ἀμνηστία sancita, Corpus doctrinæ Philipicum non esse pro canone habendum, sed Theologos plures, ad hoc negotium evocatos, præsentibus Principibus, de controversiis judicium ferre debere. Accessit Georgii Ernesti, Principis Hennebergensis dexteritas, qui non saltem Electori Augusto opus illud ἐγρεπικὸν de concordia ineunda svasit, sed & in nuptiis ducis Wurtembergici multis Principibus persvasit. Illi igitur scriptum concordie ineunde accommodatissimum per Theologos Wurtembergicos, M. Balt. Bidenbachium, & D. Lucam Osiandrum in thesi & antithesi adornari curarunt, idque ad Electorem Saxonie transmiserunt. Qui denuò Torgæ in conventu Theologorum, cum Saxoniorum, tum aliarum Ecclesiarum, inter quos primi Jac. Andree, D. Chemnitius, D. Selneccerus, D. Musculus, Cornerus, Chytræus, Morlinus, P. Crellius, Mirus, Lifthenius, hoc scriptum inspiciendum communicat. Incidit hoc in annum 1570. Approbant illi quidem, sed cum nimis concisum & breviusculum, quàm negotii gravitas exigeret, videretur, novum quoddam copiosum & admodum nervosum adornarunt scriptum, in quo controversie fusius explicate & diducte sunt. Hoc primò **DECLARA**

RATIO controversorum articulorum vocabatur, post ei augustus ille FORMULÆ CONCORDIÆ titulus inditus est. Adversus quam Formulam etsi non saltem ab hæreticis, sed & iis, de quorum religione sincerâ non satis constabat, iniquiores ferebantur censuræ, tandem tamen robur nacta omnibus hæreticis, laus Deo fudes est in oculis. Nam Elector J. Andree, A. Musculum, C. Cornerum, Nic. Selneccerum, M. Chemnitium, & D. Chytræum in Bergensi Cœnobio (quod incidit in annum 1577. Unde & per convitium Patres Bergenses à Calvinianis passim audiunt) convocavit, per quos revisione & correctione, seu emendatione libri Torgensis (sic enim Formula Concordiæ etiam vocabatur) ad censuras undique petitas institutâ salutari operi omnes ii subscripserunt, qui sanâ religione frui exoptabant. Et quidem non modò ultrâ 8000. Theologorum, sed & ipsi Electores, Principes, Comites, Barones, & civitates Imperiales numero 83. nomen suum adjecerunt, & prodiit in lucem Anno 1580. Si verò nonnulli subscribere recusarunt, politicas causas prætexentes, suâ tamen recusatione ipsum librum Concordiæ haud improbarunt. Si quoque nonnulli adversariorum formulam hanc salutarem, quâ hactenus stetit & stabit, volente Deo, Lutheranorum concordia, virulentis allatarunt scriptis, tantâ tamen nostro-

rum animositate excepti sunt, ut si conferas Apologias, à Kirchnero, Selneccero, Schluffelburgio & Chemnitio adornatas, imò si vel unicum Hospiniani & D. Hutteri de hoc negotio non pigeat conflictum intueri, quàm facile sit veritati, de mendaciis triumphum agere, manifesto conspicies: Summa Formulæ Concordiæ breviter sic habet: Post Proœmium, in quo sancitur, solam S. Scripturam esse fidei nostræ normam, cui subordinari possint piorum Conciliorum & patrum Symbola ac confessiones, Conf. item Augustana, Articuli Smalcaldici, Major & Minor Catechesis B. Lutheri, docetur Cap. (1) Peccatum originis non esse ipsam hominis substantiam, sed tantùm accidens inherens humanæ naturæ. (2) An & quasnam vires post lapsum primorum parentum non renatus ex seipso habeat, & quidem in rebus spiritualibus: num propriis viribus possit sese ad gratiam Dei applicare, & an divinam gratiam apprehendere valeat? (3) Secundum quam naturam Christus sit nostra justitia, an secundùm humanam tantùm, aut an secundùm divinam, an verò secundum utramq;? (4) An opera bona sint necessaria ad salutem; & an perniciofa? (5) An Evangelium sit concio pœnitentiæ; an verò concio divinæ gratiæ? (6) Quodnam sit Legis officium, & quotuplex? (7) An in S. Cœnâ verum corpus & verus sanguis Christi verè & sub

substantialiter sint præsentia, atque cum Pane & Vino distribuuntur, & ore sumantur, tam à dignis, quàm indignis? (8) An inter divinam & humanam naturam in Christo, propter unionem personalem, vera & realis facta sit idiomatum communicatio? (9) An Christus reipsâ, secundum Corpus & Animam, ad inferos descenderit? (10) An adia phora, h. e. ritus indifferentes, salvâ conscientia, sine opinione cultus & meriti, tolerari possint.? (11) Quenam sit vera & orthodoxa sententia de prædestinatione? (12) Subjunguntur dogmata hereticorum, qui dissentiunt ab August. Confess. Et hîc filum hujus historie abrumpimus.

Versus memoriales continentes capita.

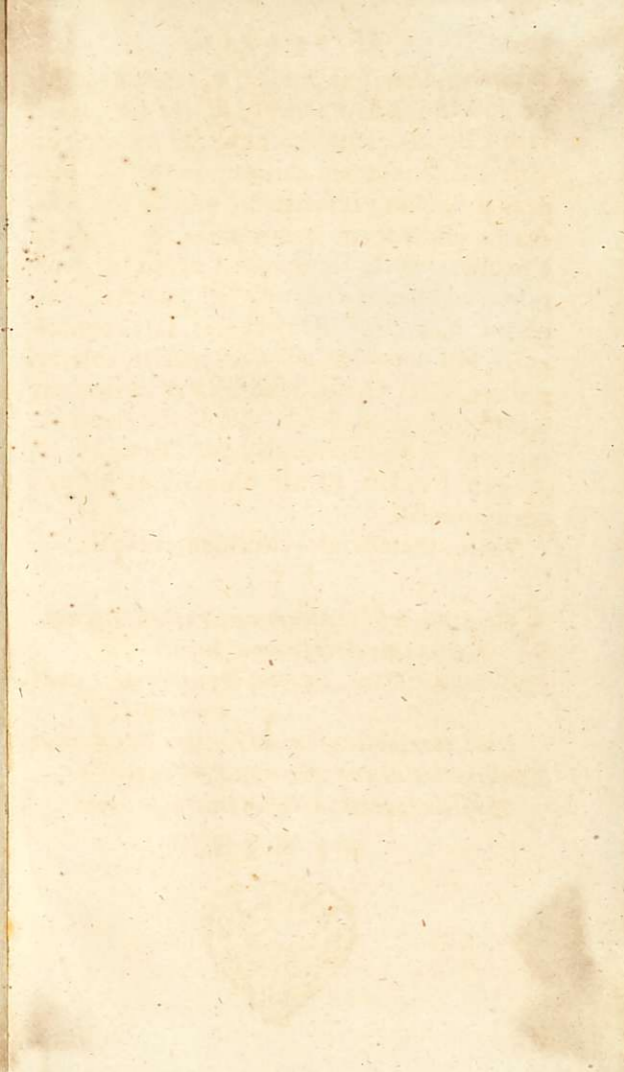
F. C.

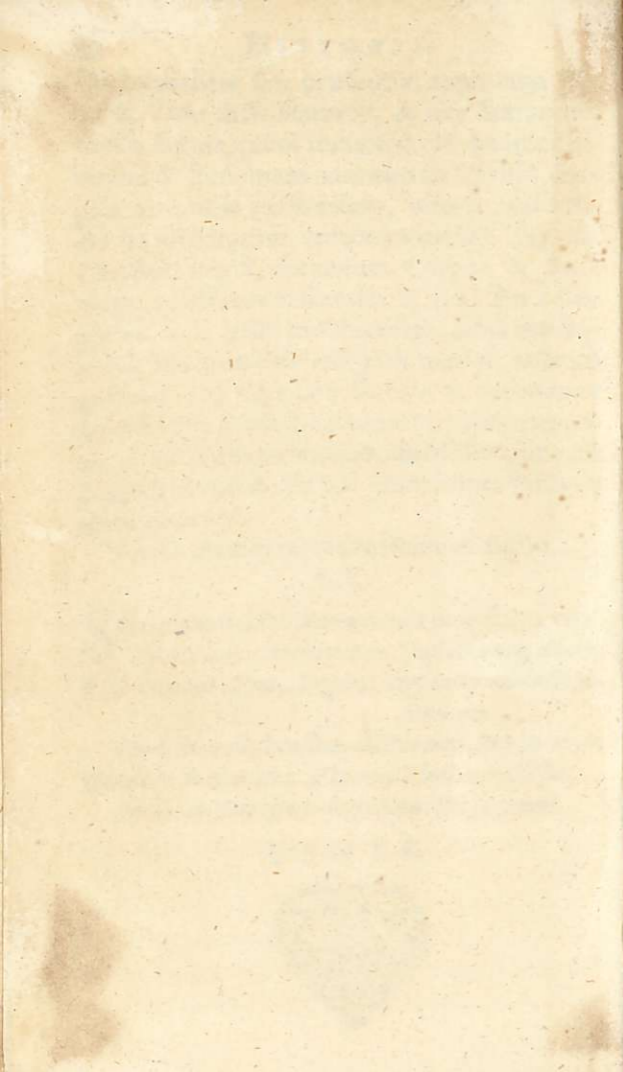
Scripturam fidei Normam Concordia sancit,
Peccatum, Arbitrium, Justitiãq; docet.
Post bonum Opus, Legem, legisque didactica,
Cœnam,

Christum, descensum ad Tartara, Res medias.
Tandem declarans Æterna Electio quid sit,
Subjicit Hæreseon dogmata falsa simul,

FINIS.

~~307. VIII. 77.~~

Ro. Teologia B

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 0739

mf. X

